

Migrerende dagvlinders

C. A. M. VAN SWAAY

SWAAY, C. A. M. VAN, 1991. MIGRATING BUTTERFLIES. - ENT. BER., AMST. 51 (12): 162-167.

Abstract: Numbers of four migrating butterfly-species, the Pale Clouded Yellow (*Colias hyale*), the Orange Clouded Yellow (*Colias croceus*), the Painted Lady (*Cynthia cardui*) and the Red Admiral (*Vanessa atalanta*), as registrated by „Trekvlinderregistratie Nederland” and „De Vlinderstichting”, are compared to show changes in abundancy during the last fifty years. The phenology of the Painted Lady and the Red Admiral in 1990 in The United Kingdom and The Netherlands are also compared.

De Vlinderstichting, Postbus 506, 6700 AM Wageningen.

Inleiding

Van de 108 soorten dagvlinders die ooit in Nederland zijn waargenomen kunnen 71 soorten tot de standvlinders gerekend worden (hiervan zijn er intussen al 15 uitgestorven!). Van de overige 37 soorten kunnen er 33 tot de zwervers en dwaalgasten gerekend worden. Slechts vier soorten zijn echte trekvlinders: ze zijn niet het hele jaar aanwezig, doch worden in het zomerseizoen vrijwel jaarlijks aangetroffen en kunnen zich hier dan voortplanten (Tax, 1989). De vlinders bereiken Nederland door migratiegedrag. Deze vier soorten zijn: de gele luzernevlinder (*Colias hyale* (Linnaeus)), de oranje luzernevlinder (*Colias croceus* (Fourcroy)), de distelvlinder (*Cynthia cardui* (Linnaeus)) en de atalanta (*Vanessa atalanta* (Linnaeus)).

Van deze soorten worden de waarnemingen in de afgelopen 50 jaar besproken. Hierbij worden de aantallen per jaar uit de trekvlinderoverslagen vergeleken met de meldingen in het databestand van De Vlinderstichting, opgebouwd voor de Atlas van de Nederlandse Dagvlinders (Tax, 1989): het Landelijk Dagvlinder Project (LDP). Van de distelvlinder en de atalanta worden tevens de fenologie in 1990 in Groot-Brittannië en Nederland vergeleken.

Veranderingen in de afgelopen 50 jaar

Gele luzernevlinder

Tijdens het trekvlinderonderzoek zijn in totaal

18916 exemplaren van de gele luzernevlinder doorgegeven. In figuur 1 wordt de verdeling over de jaren gegeven. Drie jaren springen er uit: 1947 met ruim 6000 exemplaren, 1964 met ruim 4500 exemplaren en 1971 met ruim 1800 exemplaren. In alle andere jaren zijn er minder dan 1000 per jaar gemeld. Het gemiddelde aantal per jaar is 176 exemplaren. Dit aantal is vooral zo hoog omdat er in de veertiger jaren veel meldingen waren. Sinds 1976 is dit gemiddelde aantal dan ook (met uitzondering van 1982) nooit meer gehaald.

Oranje luzernevlinder

In totaal zijn 14966 exemplaren gemeld. De drie beste jaren waren 1947, 1967 en 1958 met respectievelijk 4027, ruim 3000 en ruim 2000 exemplaren (figuur 2). Uit alle andere jaren zijn minder dan 1000 waarnemingen. Het gemiddelde aantal oranje luzernevlinders per jaar bedroeg 214 in de periode 1940-1967 tegen slechts 30 in de periode 1968-1989.

Distelvlinder

Van de distelvlinder zijn in totaal 99448 exemplaren gemeld tussen 1947 en 1989: een gemiddelde van 2312 exemplaren per jaar. 1980 was tot nu het beste jaar met 15500 exemplaren, 1974 het slechtste (57 exemplaren) (figuur 3). In elk jaar worden dus wel distelvlinders gezien! Vooral als er in april/mei een krachtige

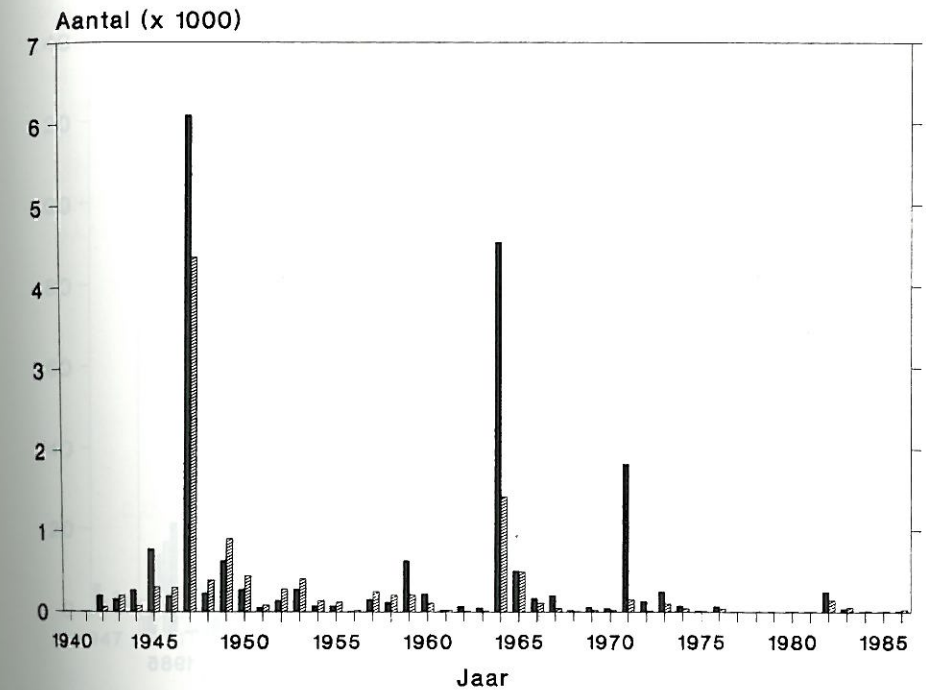

Fig. 1. Aantal waarnemingen van de gele luzernevlinder (*Colias hyale*) in de periode 1940-1986. Zwart = volgens Trekvlinderregistratie Nederland, gearceerd = volgens Landelijk Dagvlinder Project van De Vlinderstichting.

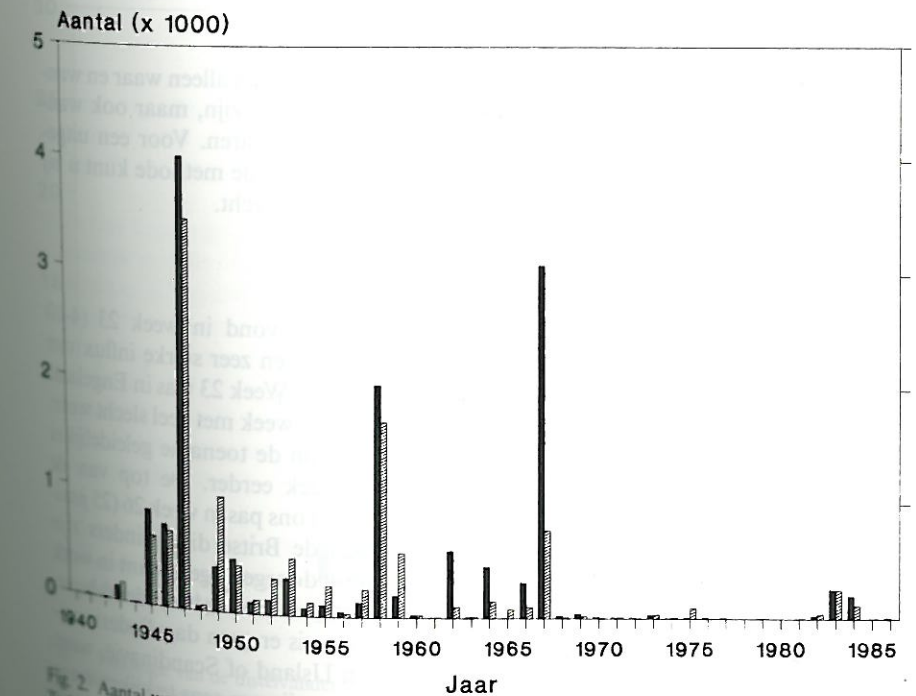

Fig. 2. Aantal waarnemingen van de oranje luzernevlinder (*Colias croceus*) in de periode 1940-1986. Zwart = volgens Trekvlinderregistratie Nederland, gearceerd = volgens Landelijk Dagvlinder Project van De Vlinderstichting.

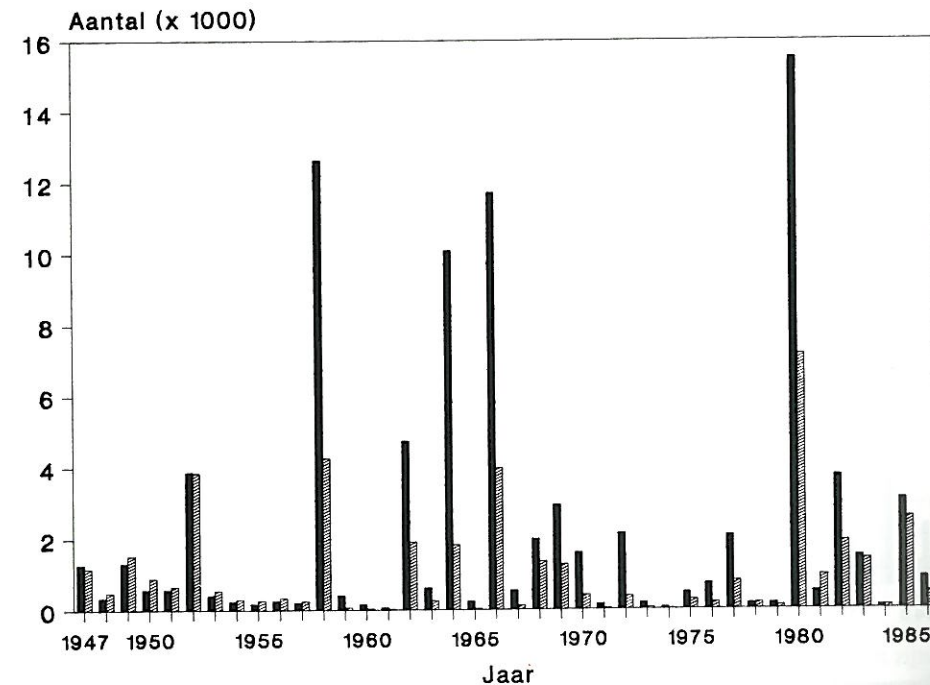

Fig. 3. Aantal waarnemingen van de distelflinder (*Cynthia cardui*) in de periode 1947-1986. Zwart = volgens Trekvlinderregistratie Nederland, gearceerd = volgens Landelijk Dagvlinder Project van De Vlinderstichting.

zuidelijke stroming uit Afrika komt, kunnen de aantallen flink opgelopen. Een goed voorbeeld hiervan was 1988.

Atalanta

Tussen 1947 en 1989 werden maar liefst 415856 exemplaren van de *atalanta* doorgegeven, een gemiddelde van 9671 per jaar. Hiermee is deze soort veruit de algemeenste trekkende dagvlinder. Uit 1964 zijn er zelfs 135000 waarnemingen, maar ook in het slechtste jaar 1978 werden er nog 746 gezien (figuur 4).

Fenologie in 1990 van distelflinder en *atalanta*

In 1990 werden in Groot-Brittannië en Nederland monitoringroutes op dezelfde manier en in dezelfde periode gelopen: iedere week (ijs en weder dienende) wordt een vaste route gelopen waarbij alle dagvlinders geteld worden. Op

deze manier weten we niet alleen waar en wanneer wel vlinders gezien zijn, maar ook wanneer er geen vlinders waren. Voor een uitgebreide beschrijving van de methode kunt u bij De Vlinderstichting terecht.

Distelflinder

In Groot-Brittannië vond in week 23 (4-10 juni) een plotselinge en zeer sterke influx van distelflinders plaats. Week 23 was in Engeland en in Nederland een week met veel slecht weer. In Nederland begon de toename geleidelijker en ook al een week eerder. De top van de migratiegolf lag bij ons pas in week 26 (25 juni-1 juli). Veel van de Britse distelflinders zijn blijkbaar gewoon doorgevlogen, want in week 24 lagen de aantallen alweer beduidend lager.

Jammer genoeg is er geen dagvlindermonitoringproject in IJsland of Scandinavië, want het zou interessant zijn om eens te kijken waar al die vlinders gebleven zijn na 10 juni. Zowel

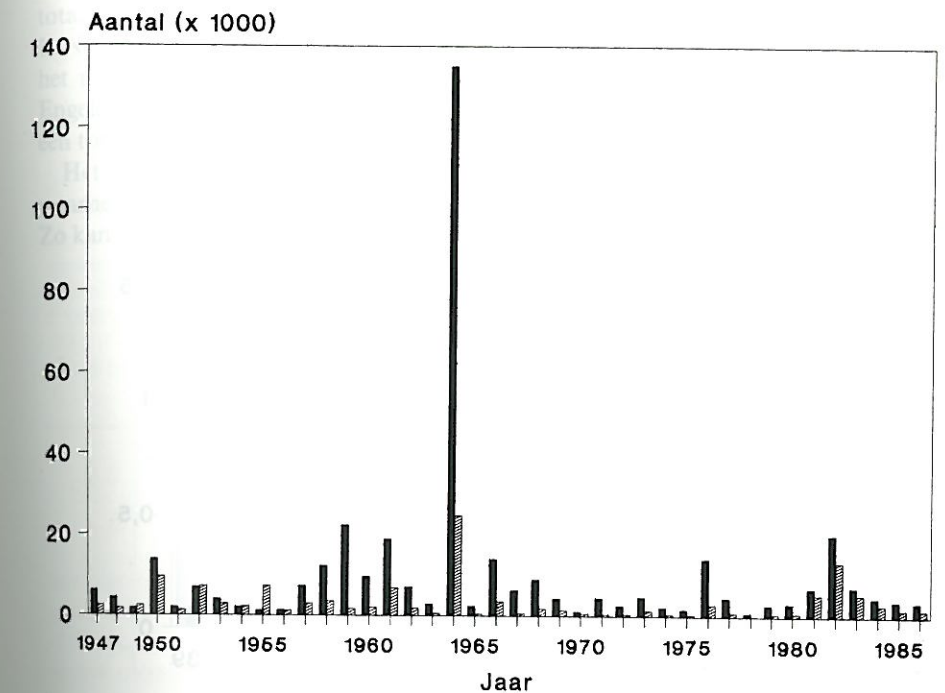

Fig. 4. Aantal waarnemingen van de *atalanta* (*Vanessa atalanta*) in de periode 1947-1986. Zwart = volgens Trekvlinderregistratie Nederland, gearceerd = volgens Landelijk Dagvlinder Project van De Vlinderstichting.

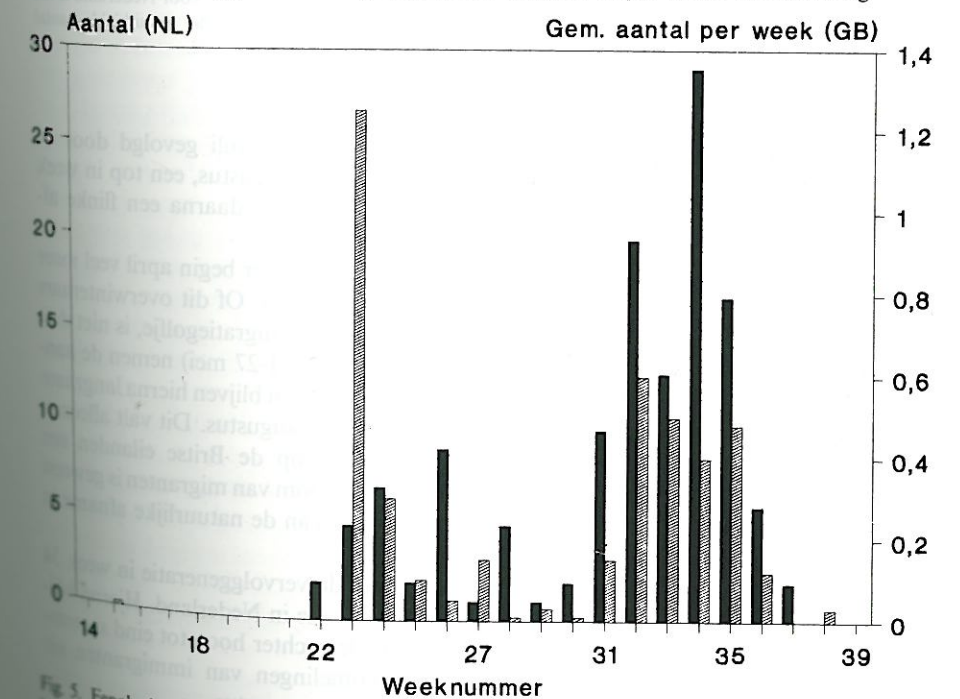

Fig. 5. Fenologie van de distelflinder (*Cynthia cardui*) in 1990 in Nederland en Groot-Brittannië. Voor Nederland is het totaal aantal waargenomen vlinders per week gegeven (linker y-as), voor Groot-Brittannië het gemiddelde aantal waargenomen vlinders per week (rechter y-as). Zwart = Nederland, gearceerd = Groot-Brittannië.

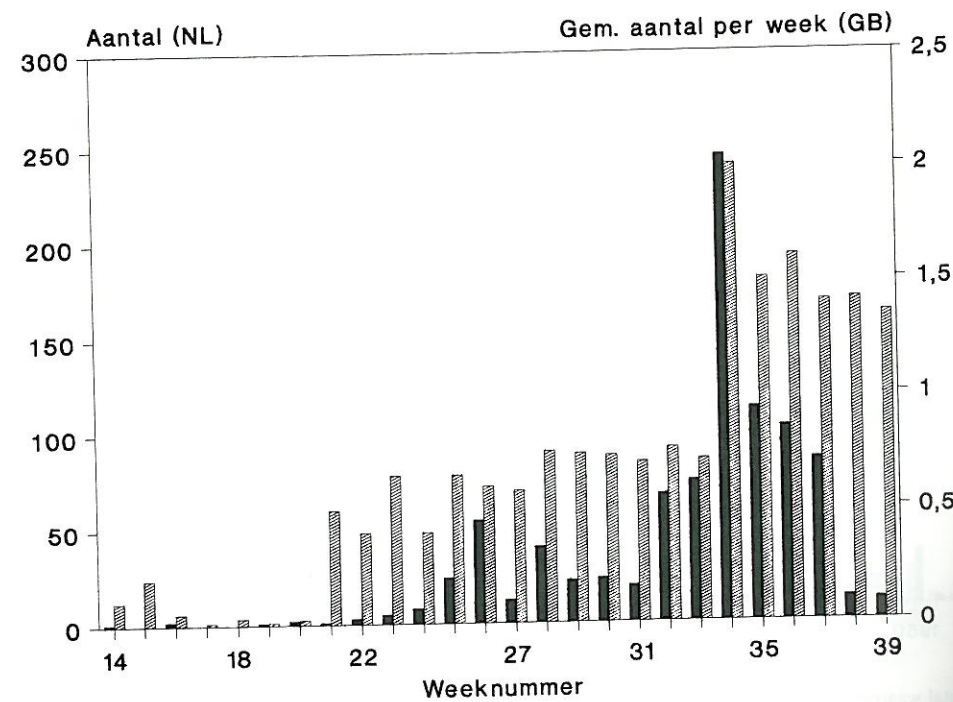

Fig. 6. Fenologie van de atalanta (*Vanessa atalanta*) in 1990 in Nederland en Groot-Brittannië. Voor Nederland is het totaal aantal waargenomen vlinders per week gegeven (linker y-as), voor Groot-Brittannië het gemiddelde aantal waargenomen vlinders per week (rechter y-as). Zwart = Nederland, gearceerd = Groot-Brittannië.

in Groot-Brittannië als in Nederland namen de aantallen af en in de weken 29 en 30 (16-29 juli) werden bijna geen distelvlinders meer gezien. Daarna volgde in beide gebieden het uitkomen van de vervolgeneratie, die een top had tussen week 32 en 35 (de hele maand augustus).

Afgezien van het hoge aantal in Engeland in week 23, komen de aantalsverlopen in Nederland en Groot-Brittannië goed overeen. Dit versterkt nogmaals het vermoeden dat er in week 23 een migratiegolf over de Britse eilanden naar het noorden spoelde, vlinders die daarna uit het zicht verdwenen zijn. De golf ging zo westelijk dat hij Nederland miste.

Atalanta

Bij de atalanta lag de situatie geheel anders. In Nederland zien we een vrij normaal verloop: elke week wel enkele meldingen in april en mei, een langzame toename tot week 26 (25 juni-

1 juli), een afname in juli gevolgd door de vervolgeneratie in augustus, een top in week 34 (20-26 augustus) en daarna een flinke afname.

In Engeland waren er begin april veel meer meldingen dan bij ons. Of dit overwinterraars betreft of een eerste migratiegolfje, is niet duidelijk. In week 21 (21-27 mei) nemen de aantallen plotseling toe en blijven hierna langzaam stijgen tot midden augustus. Dit valt alleen te verklaren, als er op de Britse eilanden een voortdurende stroom van migranten is geweest ter compensatie van de natuurlijke afname in deze periode.

De top van de vervolgeneratie in week 34 valt samen met die in Nederland. Hierna blijven de aantallen echter hoog tot eind september: de nakomelingen van immigranten uit juni, juli en begin augustus.

Vergelijken we het verloop in Groot-Brittannië en Nederland, dan valt op dat we met twee

totaal verschillende situaties te doen hebben. In Nederland een migratiegolf in juni, waarvan het nageslacht acht weken later ontpopt. In Engeland een voortdurende immigratie, die een totaal ander beeld oplevert.

Het is interessant om in de toekomst de waarnemingen te kunnen blijven vergelijken. Zo kan het monitoringsonderzoek ons niet al-

leen iets over standvlinders, maar ook veel over trekvlinders leren.

Literatuur

TAX, M. H., 1989. *Atlas van de Nederlandse dagvlinders*: 1-248. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten & De Vlinderstichting, 's-Graveland/Wageningen.